

Pandemi Sürecinde Refah Rejimlerine Sosyal Koruma Politikaları Açısından Bir Bakış

Fatmanur ALSANCAK¹
Emre BALCI²

Özet

Refah devletlerinin gelişimi 2. Dünya Savaşı sonrasında günümüze kadar birçok dönüm noktasından geçmiştir. Pandemi ile birlikte refah rejimlerinin sosyal koruma politikaları tekrar gündeme gelmiştir. Farklı refah sistemine sahip ülkeler, küresel salgın sürecinde ekonomik ve sosyal yönden başta kırılgan gruplar olmak üzere ülke vatandaşlarını korumaya yönelik politikalar uygulamıştır. Bu süreçle birlikte sosyal güvenlik sisteminden istihdama kadar birçok alanda refah devletlerinin sürdürülebilirliği tekrar tartışmaya açık hale gelmiştir. Ayrıca refah rejimlerine bakılmaksızın küresel bir sağlık sisteminin tüm ülkeler için önemi vurgulanmaktadır. Bu düşünceden hareketle bu çalışmada Esping-Andersen'in ortaya koyduğu refah rejimlerine göre pandemi politikaları karşılaştırılmış, her bir refah sistemine örnek olarak gösterilen ülkeler olarak Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İsveç ve Türkiye'nin salgındaki sosyal koruma politikaları karşılaştırılmıştır. Uygulanan sosyal koruma politikalarının genel bir resmi çekilerek pandemi döneminde refah devletlerinin işlevselliği tartışılmıştır. Bu dönemde farklı refah rejimlerine sahip ülkelerin kendilerine özgü sosyal politikalarla süreci yönetmeye çalıştıkları görülse de küresel ölçekte etkili olan bir salgında çözümler üretilmesinin elzem olduğu görülmektedir. Pandemi ile ekonomik dalgalanmalar, üretimin duraklaması, yoksulluğun artması gibi sorunların ortaya çıktığı düşünüldüğünde refah devletlerinin dezavantajlı konumdaki vatandaşlarının yanı sıra tüm vatandaşlarını içeren bir refah hizmeti anlayışına ihtiyacı olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, Covid-19, Sosyal Koruma

¹ Araştırma Görevlisi, Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmetler Bölümü, Sakarya, Türkiye, ORCID: 0000-0002-1414-3358, fatmanuralsancak@sakarya.edu.tr

² Sosyal Hizmetler Uzmanı, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara, Türkiye, ORCID: 0000-0002-5849-1063, emrebalci06@gmail.com

A Perspective on Welfare Regimes in the Pandemic Process from the Social Protection Policies

---

Fatmanur ALSANCAK¹
Emre BALCI²

Abstract

The development of welfare states has gone through several milestones since Second World War. The social protection policies of welfare regimes have come to the fore again with the emergence of the pandemic. Countries with different welfare systems have applied policies to protect their citizens, particularly vulnerable groups, both in social and economic aspects during the pandemic. In many areas, the sustainability of welfare states, from the social security system to employment, has become open to debate in this process. Moreover, the importance of a global health system for all countries regardless of welfare regimes has also been highlighted. This study compares the pandemic policies according to the welfare regimes that Esping-Andersen put forward and presents a comparison of social protection policies of the USA, France, Sweden and Turkey as examples for each welfare system. An overview of the applied social protection policies was presented, and the functionality of welfare states was discussed. While countries with different welfare regimes were observed to manage the situation with their social policies, producing solutions to the global epidemic appears essential. Because various problems such as economic fluctuations, the stagnation of production, and the increase in poverty arise due to the pandemic, the need of the welfare states for a welfare service understanding includes disadvantaged citizens, and all their citizens appears.

Keywords: Pandemi, Covid-19, Social Protection

¹ Research Assistant, Sakarya University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Social Services, Sakarya, Turkey, 0000-0002-1414-3358, fatmanuralsancak@sakarya.edu.tr

² Social Worker, Ministry of Family, Labor and Social Services, Ankara, Turkey, 0000-0002-5849-1063, emrebalci06@gmail.com

GİRİŞ

2019 yılında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıktıktan sonra, ilk başlarda yerel bir sorun olarak tanımlanan koronavirüs/Covid-19 önce komşu ülkelere yayılmış, daha sonra küresel ölçekte etkisini gösteren bir salgın haline gelmiştir. Salgının ne zaman sonuçlanacağı bilinmemekle birlikte hastalığa yakalananların sayısı günden güne artmaktadır. Virüsün mutasyona uğramasıyla birlikte devletler karantina sürecini hızlandırmış ve aşılama konusunda çalışmalara başlamışlardır. Pandemi ile sağlık politikaları kadar, ekonomi ve sosyal alanda yürütülen politikalar da ülkelerin gündeminde yer almıştır. Tüm ülkelerde refah anlayışına göre farklı politikalar uygulansa da sosyal koruma politikaları 2020 yılının gündeminde en çok konuşulan ülke politikaları arasına girmiştir.

Bu çalışma, küresel salgında ortaya çıkan sosyal sorunlar çerçevesinde farklı refah rejimlerine sahip ülkelerin sosyal koruma politikalarını tartışarak mevcut durumun genel bir resmini ortaya çıkarmayı ve pandemi sürecinde refah devletlerinin sosyal politika yönlerini tartışmayı amaçlamaktadır. Çalışmada Esping Andersen'in kategorize ettiği refah devleti sınıflandırması temel alınmış¹, liberal refah modeline örnek olarak ABD, muhafazakâr refah modele örnek olarak Fransa, sosyal demokrat refah modeline uygun olarak İsveç ve Güney Avrupa refah modeline sahip Türkiye² örnekleri incelenmiştir. Bu ülkelerin seçilmesinde sosyal koruma politikalarına ilişkin verilere kolay ulaşılması önemli rol oynamıştır. Ayrıca çalışmada ülkelerin sosyal koruma politikalarına değinilmekle birlikte sosyal politikaların hangi yöne evrileceği konusunda fikir yürütülecektir. Bu doğrultuda çalışma refah devletinin dönüm noktaları üzerinde tarihsel bir çerçeve sunduktan sonra Esping Andersen'in refah rejimi sınıflandırması ve Güney Avrupa refah rejimi bağlamında salgın sürecinde farklı refah rejimine sahip ülkelerin uyguladıkları sosyal koruma politikaları irdelenecektir. Son olarak refah rejimlerinin karşı karşıya kaldıkları sorunlarla birlikte salgın sonrası refah politikaları ve devletlerin konumu hakkında nasıl bir yol izleneceği ele alınacak ve bu ülkelerinin sosyal koruma politikaları bağlamında değerlendirilmesine ilişkin öngörüler sunulacaktır.

Refah Devletinin Gelişiminde Dönüm Noktaları

Refah devleti kavramsal olarak batı toplumlarında ortaya çıkmış ve gelişmiş bir sistemdir. Bu sistem, sosyal, ekonomik ve ideolojik yapılarla yakından ilişkilidir. Bundan dolayı refah devletini anlamak için kapitalist toplumların ekonomik, sosyal ve siyasi yönlerdeki değişimlerini göz önüne almak gerekmektedir (Sallan Gül, 2006: 141). Bu bağlamda refah devletinin kırılma noktaları bugün geldiği durumu anlayabilmek için irdelenmelidir.

Kurumsal anlamda refah devletinin ve sosyal politikaların gelişmesi ikinci dünya savaşı sonrası döneme denk düşmektedir. Bu zaman diliminde devlet, burjuvazi ve çalışanlar arasındaki anlaşma sosyal politikaların gelişimi bakımından önemlidir. 1929 Ekonomik Buhan ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa toplumları buldukları kötü durumdan kurtulmak için devleti tekrar ön plana çıkarmışlardır. Bu dönemde devlet; piyasa, aile ve yerel aktörlerin üstesinden gelemeyecekleri yıkıcı sosyal politikalarla düzeltmeye çalışmıştır. Refah devletinin altın çağı olarak tanımlanan İkinci Dünya Savaşı sonrası yıllarda devlet ekonomiye doğrudan müdahale ederek tam istihdamı sağlamayı hedeflemekteydi. Bu dönem ulusal sermayenin güç kazandığı bir dönem olarak tanımlanmaktadır. 1990'lara kadar refah devletinin tüm sanayileşmiş ülkelerde benzer olduğu görüşü hakimdir (Aysan, 2012: 111).

Savaş sonrası yıllarda Keynesyen ekonomi politikalarıyla devlet, ekonomik hayatın merkezinde önemli rol oynamıştır. Devlet destekli ekonomik büyümenin yanı sıra yüksek gümrük vergileriyle ulusal üretim desteklenmiştir. Bu yönetim yapısı daha çok fordist üretim yapısına dayalı, dış rekabete kapalı, genç nüfusun katma değer ürettiği refah devleti olarak karşımıza çıkmaktadır (Aysan, 2020: 675). Keynesyenci refah devleti anlayışıyla birlikte devlet, yoksullara ve bakıma muhtaçlara yönelik yardımları doğrudan yürütmüş, eğitim ve sağlık gibi alanlarda kadınlar, azınlıklar, göçmenler gibi dezavantajlı konumdaki kişilere yönelik politikalar uygulanmıştır (Sallan Gül, 2006: 150). Ancak bu durum çok uzun sürmemiş, toplumsal krizlere bağlı olarak ekonomik gelişmeler yön değiştirmiştir.

¹ Esping-Andersen'in refah rejimleri sınıflandırması bu çalışmanın temel dayanağını oluşturmaktadır. Çünkü refah devletlerinin rejimlerini karşılaştırma temeline dayandırmıştır (Özdemir, 2005). Ülke karşılaştırmaları sosyal koruma politikaları açısından ele alınmıştır.

²Refah rejimleri sınıflandırmasında Esping Andersen'in sınıflandırdığı modele ek olarak Leibfried(1993) tarafından ortaya koyulan "Latin Kuşağı Ülkeleri" olarak da adlandırılan Güney Avrupa Refah modeline daha yakın olduğu düşüncesinden hareketle bu çalışmada Türkiye bu rejime dâhil edilmiştir.

1973-1974 ve 1978-1979 yıllarında yaşanan iki petrol krizi nedeniyle, 1970'li yılların ortalarına kadar süren ekonomik büyüme yerini yavaşlamaya ve işsizliğe bırakmıştır. Ekonomik kötüleşmeyle birlikte sosyal devlet birçok ekonomik sorunun kaynağı olarak görülmüştür (Bölükbaş, 2019: 40). Bu dönemde refah devletine eleştiriler artmıştır. Özellikle Hayek ve Friedman olmak üzere liberal iktisatçılar refah devletinin hantal olduğunu, teşebbüs özgürlüğünün kısıtlandığı, bireysel ve toplumsal refahın olumsuz yönde etkilendiğini belirtmiştir (Aysan, 2020: 675).

Petrol krizinden itibaren zengin OECD ülkelerindeki reel GSMH, %45 gibi önemli bir miktarda artış göstermiştir. Benzer şekilde sosyal harcamalarda da hızlı artış olmuştur. Ancak bu artış 1980'lere kadar sürmüştür (Andersen, 2013: 56). Artan kamu harcamaları ve bütçe sıkıntıları sebebiyle refah devletinin krizde olduğu iddia edilmiştir. 1980 sonrası neoliberal politikalarla işsizlik, yoksulluk, ücret düşüklüğü gibi sorunlar artmıştır. Hızlı teknolojik gelişmeler üretim ilişkilerini toplumsal ve küresel düzeyde değişikliğe uğratmakla birlikte bu durum hem istihdam yapısına hem de işsizliğe neden olmuştur (Koray, 2020: 100). 1980'li yıllardan sonra küreselleşme olgusu, iletişim, teknoloji ve ulaşım alanındaki gelişmelerle birlikte sermaye hareketliliğinin de desteğiyle siyasi alanda önemli değişimlere neden olmuştur. Bu süreç ulus devletin değişim ve dönüşümünü de hızlandırmıştır (Gözübüyük Tamer, 2020: 777).

Piyasanın küreselleşmesiyle birlikte ulus devletin otonomisi sınırlanmaktadır. Ekonomi uluslararası bir hal alırken siyaset ve sosyal yapı ulusal düzeyde kalmaktadır. Bu durum ekonominin ön planda olmasına sosyal korumanın geri planda kalmasına neden olmuştur (Koray, 2020: 117). Kazgan (2002)'a göre sermaye hareketleri ve ekonomik krizler sonucu ortaya çıkan bu durgunluk, küreselleşmektedir ancak diğer yandan da ülkelerin kendisine ait bir durum olarak bölgesel düzeyde kalmaktadır. Küreselleşmenin refah devletleri üzerindeki etkisi ülkeden ülkeye bir refah rejiminden başka bir refah rejimine göre farklılık göstermektedir. Bundan dolayı küreselleşmeyle bazı ülkelerde refah devleti gerilerken bazı ülkelerde yeni refah rejimleri ortaya çıkmaktadır (Özdemir, 2010: 59). Bu kırılmaya neden olan bir başka faktör pandemi/küresel salgınlardır.

2019 sonu itibarıyla tüm dünyayı etkileyen pandeminin getirdiği önlemlerle (sınırların kapatılması, uluslararası şirketlerin üretimindeki aksamalar, sokak kısıtlamaları, izolasyon, acil maske ve dezenfektan ihtiyacı, aşı çalışmaları vd.) birlikte küresel çaptaki ekonomik faaliyetler yavaşlamıştır. Ülkeler bireysel olarak çözüm önerileri geliştirmenin yanı sıra kendi kendine yetebilme kapasitesini ölçme ve sosyal koruma politikalarını gözden geçirme konusunda öz farkındalık oluşturmuştur. Pandemiyle değişen sosyal güvenlik sistemi, yaşlanan nüfus, istihdam, sosyal yardım ve sağlık sistemi konusunda refah devletlerinin sürdürülebilirliği konusunu tekrar tartışmaya açmıştır. Bu durumun refah rejimleri açısından değerlendirilmesi, ülke politikaları arasındaki farklılıkların refah sistemiyle ilişkili olarak değerlendirilmesi ve pandemi sonrasındaki sosyal koruma politikalarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada özellikle Esping-Andersen'in sunduğu genel çerçeve dahilinde küreselleşme ve pandeminin etkileri üzerine tartışılacaktır.

Esping-Andersen'in Refah Rejimleri Sınıflandırmasına Kısa Bir Bakış

Esping Andersen, 1990 yılında yayınladığı *Refah Kapitalizminin Üç Dünyası* isimli eseriyle refah rejimlerini üçlü bir sınıflandırmaya tasnif ederek tanımlamaktadır. Bu sınıflandırmaya göre devletler, Liberal/Piyasa Merkezli Refah Rejimine, Muhafazakâr/Korporatist/Kıta Avrupası Refah Rejimine ve Sosyal Demokrat/İskandinav Refah Rejimi'ne ayrılmaktadır (Esping-Andersen, 1990: 26). Andersen bu refah rejimlerini "*Dekomodifikasyon*" ölçütüyle karşılaştırmaktadır. Dekomodifikasyon, meta dışılaştırma ya da piyasa dışılaştırma anlamına gelmektedir (Akbaş, 2019: 20). Ayrıca refah hizmetleriyle sosyal hakların meta olmaktan uzaklaşması dekomodifikasyonu tanımlamaktadır. Dekomodifikasyon düzeyi liberal rejime sahip ülkelerde düşük, muhafazakâr rejimlerde orta ve sosyal demokrat ülkelerde yüksektir.

Esping-Andersen'e (1990: 27) göre bu refah liberal refah rejimi modelinin esas örnekleri ABD, Kanada ve Avustralya'da görülebilmektedir. Anglo-Sakson ya da Anglo-Amerikan model olarak da adlandırılan bu refah rejiminde temel unsur piyasadır. Vatandaşların refah kaynaklarını piyasa üstünden elde etmesi istenmektedir. Bu refah rejiminde devlet, refah hizmetleri bağlamında vatandaşına asgari düzeyde fayda sağlamaktadır (Yıldırım ve Şahin, 2019: 2531). Ulusal düzeydeki sağlık hizmetleri hariç, rejim genelindeki anlayış sadece muhtaç olanların seçilerek onlara fayda sunulması anlamına gelen refah devleti anlayışı hakimdir (Özdemir, 2005: 244). Muhafazakâr refah rejimine örnek olarak ise Almanya, İtalya, Fransa ve Avusturya gibi ülkeler verilmektedir. Bu rejim için korporatist, sosyal sigorta modeli,

Bismark modeli gibi farklı tanımlamalar kullanılmaktadır. Bu rejimdeki ülkeler, sosyal sorunları sosyal güvenlik aracılığıyla çözüme yoluna gitmektedirler. Gelir kaybına uğrayan kişilere yönelik devlet, istihdam sunmak yerine, çözüm tazmin veya telafi edici politikalar uygulamaktadır (Özdemir, 2005: 245). İskandinav modeli olarak da tanımlanan sosyal demokrat refah rejiminin başlıca örnekleri ise İsveç ve Norveç'tir. Sosyal demokrasi yapılan reformların arka planında yatan neden olduğundan dolayı Esping Andersen bu modeli sosyal demokrat olarak tanımlamaktadır. Sosyal hakların en fazla kurumsallaşmış yaygınlaştığı bu modelde sosyal ihtiyaçlar piyasa dışından sağlanabilmektedir. Bu modelde beyaz yaka, mavi yaka veya kamu görevlisi ayırt edilmeksizin haklardan ve hizmetlerden herkesin yararlanabildiği bir refah sistemi bulunmaktadır (Koray, 2020: 113).

Esping Andersen'in üçlü sınıflandırmasına ek olarak Güney Avrupa Refah Modeli ortaya koyulmuştur. Kıta Avrupası modeli altında da yer alabilen Güney Avrupa refah rejimlerine örnek olarak Yunanistan, İspanya, Portekiz ve belirli bir oranda İtalya ve İrlanda gösterilebilir. Bu modelde ülkelerin kurumsal olarak vatandaşlarına sağladığı sosyal olanakların oldukça yetersiz olduğu söylenebilir. Fakat ülkelerin anayasal ve yasalar bağlamında sosyal olanakları vaat ettiği görülmektedir (Özdemir, 2005: 255). Bu refah rejiminde özellikle sigorta sisteminde prim esaslı önemlidir. Prim katkısı bulunmayanların sistem dışında kaldığı bir sosyal sigorta sistemi bulunmaktadır. Bu yapıyla Türkiye'nin de Güney Avrupa refah rejimine özgü bir yapıya sahip olduğu söylenebilir (Buğra ve Keyder, 2003: 17).

Farklı refah rejimleri doğrultusunda yeni bir sosyal sorun olarak karşımıza çıkan pandemi süreci ve bunun dezavantajlı gruplara etkisi önem kazanmıştır. Pandemide sosyal koruma politikalarının seyri Türkiye'de ve dünyadaki gelişmeler açısından incelenmelidir.

Pandemide Sosyal Koruma Politikalarının Gelişimi

Pandemi küresel salgını dünya genelinde bir halk sağlığı problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunla birlikte ekonomik ve sosyal sorunlar da ülkelerin mücadele etmesi gereken sorunlardandır. Planlı ve çözüm odaklı sosyal koruma politikaları, salgının yönetiminde oldukça önemli bir yere sahiptir.

İçeriği ve bağlı olduğu temel unsurlar arasında bir uzlaşma sağlanamayan sosyal koruma kavramı, uluslararası kuruluşlar tarafından temelde artan ekonomik krizler ve yoksunluklar karşısında ele alınan sosyal politika uygulamalarını tanımlamakta kullanılmaktadır (Kapar, 2006: 2). Bir insan hakkı olarak sosyal koruma, insan onuruna saygı, sosyal adalet ve sosyal dayanışma değerleri temelinde dayanarak gelir güvencesizliklerinin giderilmesi ve insan onuruna yaraşır yaşam koşullarının sağlanması amacıyla oluşan gelir ve hizmetleri kapsamaktadır. Ayrıca sosyal koruma, yaşam şartlarının gerilemesi ve temel gereksinimlerden kaynaklanan düşük yaşam koşullarına karşı koruma sağlamak için kamusal ve toplumsal önlemler vasıtasıyla birey, aile ve topluma yönelik yardımlardan oluşmaktadır (ILO, 2020a). Bu çalışmada refah sistemlerinin sosyal korumayla ilişkisini kurmak üzere daha önce belirtildiği gibi refah rejimleri için örnek ülkeler seçilerek bu ülkelerdeki mevcut durum analiz edilecektir.

Tablo 1: Farklı Refah Rejimlerine Sahip Ülkelerdeki Kamu Sosyal Harcamalarının (Ayni ve Nakdi harcamaların) GSYH'ya Göre Oranı (1980-2019)

	1980	1990	2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019
ABD	12.9	13.2	14.1	15.5	19.1	18.5	18.4	18.2	18.7
Fransa	20.1	24.4	27.7	28.8	31.1	31.8	31.5	31.1	31.0
İsveç	24.5	26.9	26.5	27.1	25.9	26.2	26.0	25.8	25.5
Türkiye	2.2	3.8	7.5	10.1	12.3	11.6	12.1	12.2	12.0

Kaynak: OECD, Social Expenditure, 2020a.

Tablo 1’de farklı refah rejimlerine sahip ülkelerin sosyal harcamalarının GSYH’a göre oranı verilmektedir. 1980 yılından 2019 yılına kadar sosyal harcamaların tüm ülkelerde arttığı görülmektedir. Özellikle Muhafazakâr refah sistemine sahip Fransa ve Güney Avrupa refah rejimine sahip Türkiye’nin en çok artış gösteren ülkeler olduğu anlaşılmaktadır. Tablodaki harcamalar aynı ve nakdi harcamaların toplamını göstermektedir. Artan aynı ve nakdi harcamalarla birlikte sosyal koruma politikalarına ilişkin harcamaların da arttığı söylenebilir.

Pandeminin muhtemel etkilerini azaltmak amacıyla ülkeler bir dizi sosyal koruma tedbirleri almıştır. Bu tedbirler mevcut sosyal koruma politikaları içinde yer alan yardım programlarının düzeyinin artırılması, kapsamının genişletilmesi ve hak kazanma şartlarının esnetilmesini hedeflemektedir. Bunlara ek olarak yardımlara erişimin kolaylaştırılması ve yardım hizmetlerinin iyileştirilmesine yönelik programlar izlenmektedir. Bu yardım programlarından bir kısmı ilk defa olmakla birlikte tek seferlik veya geçici programlar şeklinde uygulanmaktadır (ILO, 2020b). Küresel salgın sürecinde dünyadaki ülkelerin uyguladıkları sosyal koruma politikalarını ILO ve OECD aracılığıyla görmek mümkündür. Ülkeler başta sağlık hizmetleri olmak üzere birtakım sosyal koruma politikaları uygulamışlardır. Bu politikaların özellikle kriz durumunu atlarmaya yönelik olduğu görülmektedir.

ILO (2020b)’ya göre ülkeler pandemi tedbirlerini sağlık hizmetlerine erişim, işsizlik koruması, hastalık yardımları, aile izni ve bakımı politikaları, yaşlılık, dul-yetim ve engellilik yardımları, işletmeler için sosyal güvenlik primleri ve vergi ödemelerinin geçici olarak değiştirilmesi, sosyal yardım, nakit transferi kapsamında ele almıştır.

Tablo 2: Pandemi Sürecinde Öne Çıkan Sosyal Koruma Tedbirleri

Sosyal Koruma Önlemi	%
Yardım düzeyini artırmak	23,2
Yardım kapsamını genişletmek	22,1
Yardımlara erişimi iyileştirmek	11,6
Yeni programlar veya yardımlar uygulamak	8,4
Sosyal güvenlik katkı paylarını ertelemek, azaltmak veya kaldırmak	7,4
Hak kazanma kriterlerini esnetmek	5,3
Yeni sübvansiyon veya yardımları yürürlüğe koymak veya mevcutları artırmak	4,2
Hizmetleri iyileştirmek	3,2
Katkılar üzerinde sübvansiyonu artırmak	3,2
Kredi üzerinde sübvansiyonu artırmak	3,2
Kredi/bütçe tahsisatlarını artırmak	2,1
Diğer önlemler	9,3

Kaynak: ILO, Sosyal Koruma Sistemi İzleme Verileri, 2020b.

Tablo 2’de pandemi sürecinde en fazla yardım düzeyinin arttığı, kapsamının genişlediği ve sosyal yardımlara erişimde iyileşme sağlandığı görülmektedir. Kredi ve bütçeyle ilişkili sübvansiyonları artırma yönünde görece düşük seviyede önlemlerin alındığı söylenebilir. Yine pandemiden etkilenmesi muhtemel grupların daha da derinleşen yoksulluklarıyla ilişkili “diğer önlemler” olarak gruplandırılan önlemlerin alındığına ilişkin bir çıkarımda bulunulabilir. Mevcut hizmetleri iyileştirmek adına atılan adımların (%3,2) düşük seviyede olduğu görülmektedir. OECD (2020b) ülkeleri pandemi tedbirleri kapsamındaki sosyal koruma politikalarını; hasta çalışanlar ve aileleri için gelir desteği, işini kaybeden

ve serbest meslek sahipleri için gelir desteği, işten çıkarmayla ilgili düzenlemeler, çalışma sürelerine ilişkin düzenlemeler ve işlerin korunması için destek, yaşlıların korunması ve sağlık sisteminin finansmanı için ek kaynak başlıkları altında değerlendirmiştir. Ülkelere göre yapılan bu değerlendirme için tablo 3'e bakılabilir.

Tablo 3. Farklı Refah Rejimlerine Sahip Ülkelerde Pandemi ile İlgili Sosyal Koruma Politikaları

Ülkeler	Hasta çalışanlar ve aileleri için gelir desteği	İşini kaybeden ve serbest meslek sahipleri için gelir desteği	Çalışma sürelerine dair ayarlamalar ve işlerin korunması için destek	İşten çıkarmayla ilgili düzenlemeler	Yaşlıların korunması	Sağlık sisteminin finansmanı için ek kaynak
ABD	√	√	√			
Fransa	√	√	√	√	√	√
İsveç	√	√	√			√
Türkiye	√	√	√	√	√	√

Kaynak: OECD, Employment and Social Measures, 2020b.

Tablo 3'te farklı refah rejimlerine sahip ABD, Fransa, İsveç ve Türkiye'nin pandemi sürecinde uyguladıkları sosyal koruma politikalarına yer verilmiştir. Liberal refah rejimine sahip ABD'nin ekonomik sisteminin sürekliliğini sağlamaya yönelik politikalar uyguladığı görülürken, muhafazakâr refah rejimine sahip Fransa ve Güney Avrupa refah rejimi içerisinde değerlendirilen Türkiye'nin hem piyasaya yönelik destekte bulunduğu hem de yaşlılar ve sağlık sisteminin finansmanına yönelik sosyal koruma politikaları uyguladığı görülmektedir. ABD, İsveç, Fransa ve Türkiye'nin pandemi sürecinde sosyal koruma politikalarını hasta çalışanlar ve ailelerine yönelik, karantinede olup evden çalışamayanlara yönelik, firmalara yönelik ve yaşlılara yönelik destekler³ olmak üzere dört başlık altında toplamak mümkündür.

Hasta Çalışanlar ve Ailelerine Gelir Desteği

ABD'de Aile ve Tıbbi İzin Yasası'nda (Family and Medical Leave Act (FMLA)) hasta olduklarında işe gelemeyen işçiler için ücretli izin vermelerini gerektirmemektedir. Ancak bu yasada düzenleme yapılarak 50'den fazla ve 500'den az çalışanı olan şirketlerde çalışanlara iki haftalık ücretli haftalık izni sağlanmıştır. Çalışan pandemi hastasıysa veya karantinaya alınırsa/kendi kendini tecrit etmesi gerekirse günlük 511 dolara kadar %100 düzenli ödeme tazminatı alır. Bu tam/yarı/geçiçi/günlük çalışanlar için de geçerlidir. Ücretli izin hakkından serbest meslek sahipleri de yararlanabilmektedir (OECD, 2020). Ayrıca ABD'de ailelere her yetişkin için 1200 Dolar ve her çocuk için 500 Dolar destek sağlanmaktadır. Seattle şehrinde virüsten etkilenen ailelere market kuponu dağıtılmıştır (Gentilini vd, 2020: 472). Fransa'da özel sektör çalışanları ve kendi hesabına çalışanlar için ayrılan hastalık ödenekleri üç gün beklenmeden sağlık sigortası tarafından ödenmektedir. Bu ödenekler herhangi bir hastalığın yanı sıra pandemi ile ilişkili hastalıklar için hastalığın ilk gününden itibaren ödenmektedir. Çocuklarına bakmak için evde kalmak zorunda kalan işçilerin ücretli hastalık izni kapsamındaki sigortasında maliyet paylaşımı muafiyeti getirilmiştir. Pandemi tüm sağlık ve bakım çalışanları için bir meslek hastalığı olarak tanınacaktır. Bu kapsamda tıbbi bakımın tam kapsamını, artan günlük ödenekleri ve risk türleriyle ilişkili artan korumaları ifade etmektedir (OECD, 2020b). Fransa, her aile için 150 Euro acil durum yardım ödeneği vermekte ve her çocuk için 100 Euro ek ödeme yapmaktadır. (Gentilini vd, 2020: 180). İsveç'te hükümet, Nisan ile Temmuz ayı sonu arasındaki tüm hastalık ücretlerinin tamamını üstlenmektedir. Hastalığın ilk 14 günü için sağlık raporu gerekliliği 30 Eylül'e kadar askıya alınmıştır.

³ Dezavantajlı bir grup olarak yaşlıların seçilmesinin nedeni virüs nedeniyle en çok ölümün ve vaka sayısının olduğu nüfus grubunun 65 yaş üstündeki bireyler olmasıdır. Ayrıca OECD'nin pandemide sosyal koruma ölçütleri arasında yaşlıların korunmasına ilişkin ek başlık açması da metnin bütünlüğünü sağlamak açısından önemlidir.

Serbest meslek çalışanları 1-14. günler için 30 Eylül'e kadar standart hastalık parası alabilecekleri için tazmin edilecektir. Pandemiye yakalanmış sağlık çalışanları işle ilgili yaralanmalar için tazminat alma hakkına sahiptir (OECD, 2020b).

Türkiye'de salgın sebebiyle çalışamayan hastalara daha önceden sağlık kapsamında yürütülen politikalar uygulanmıştır. Ayrıca bir politika uygulanmamıştır. 29.03.2021 tarihi itibarıyla Sosyal Destek Programı ve Biz Bize Yeteriz Türkiyem kampanyalarıyla birlikte 8.546.426 aileye 1000 TL destek yardımı yapılmıştır. Bu aileler sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarından sosyal yardım alan ailelerin yanı sıra e-devlet sistemi üzerinden destek başvurusu yapan ailelerden oluşmaktadır (AÇŞHB, 2020).

Karantinada Olup Uzaktan Çalışamayan Kişilere Yönelik Destek

ABD'de karantinada uzaktan çalışamayan tüm işçiler; eğer işçiler resmî kurumların emriyle pandemi ile ilgili karantina kurallarına riayet etmek durumundaysa hasta çalışanlarla aynı hastalık izni alma hakkına sahiptir. Ancak bir sağlık hizmeti sağlayıcısı tarafından kendi kendine karantina alınması tavsiye edilmişse veya pandemi semptomları taşıyorsa tıbbi teşhis şartı aranmaktadır (OECD, 2020b).

Fransa'da kendini izole etmesi gereken çalışanlar için iki farklı sistem bulunmaktadır. Birincisi, ücretli hastalık izni ve hastalık yardımlarıdır. Bu durum kovid-19 virüslü olan biriyle temas halinde olan çalışanlar içindir. Bu kişiler sağlık sigortası ve işveren tarafından ödenen ve günlük olarak hesaplanan hastalık ödeneği alırlar. Hastalık izinli sayılırlar. İkincisi, kısa çalışma ödeneğidir. Yüksek sağlık riskine sahip (3 aydan fazla hamileler ve kronik hastalığı olanlar) veya dezavantajlı kişilerle birlikte yaşayanlar herhangi bir bekleme süresi olmaksızın kısa çalışma ödeneğinden faydalanır (OECD, 2020).

İsveç'te karantinada olduğu için çalışamayan bir işçi, devletten hastalık taşıyıcı ödeneği alma hakkına sahip olacaktır. Bu işçiler karantina süresi boyunca günlük 804 kron ile sınırlanarak yüzde 80'ini alacaklardır. Bu durum serbest meslek sahipleri için de geçerlidir (OECD, 2020b).

Türkiye'de doktor veya sağlık kurulundan istirahat raporu alınmışsa, evde istirahatte olan sigortalı için normal geçici iş göremezlik kuralı uygulanmaktadır. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine göre geçici olarak iş göremezlik durumunda olan çalışanlara, üçüncü günden itibaren günlük kazancın üçte ikisi Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından sigortalı işçiye her gün için ödenmektedir. Ancak son bir yıl içinde en az doksan gün kısa vadeli sigorta primi bildirim şartı koşul olarak sunulmaktadır (Korkusuz, 2020: 689).

Firmalara Yönelik Destekler

ABD'de hükümet tarafından Küçük İşletme İdaresine, koronavirüsten etkilenen firmalara sermaye ve likidite sağlamak için acil durum gücünü kullanma talimatı verilmiştir. Hazine likiditeyi desteklemek amacıyla vergi ödemelerini faizsiz veya cezasız erteleyecektir. Senato, koronavirüsten ağır etkilenen şehir ve eyaletlerin yanı sıra işletmeleri desteklemek için 500 milyar dolar ve küçük işletmelere borç vermeyi desteklemek için 350 milyar dolarlık finansmanı onaylamıştır. Ekonomik açıdan güvensiz çalışanların evlerinde kalmasına yardımcı olması konusunda ekonomik önlemlerle birlikte evsizlere acil konut çözümleri konusunda destek programları geliştirilmiştir (OECD, 2020b).

Fransa'da kısa süreli çalışma programına dahil edilen iş türlerinin genişletilmiştir. Firmalar ve girişimciler için sosyal güvenlik katkı payları ve kurumsal / kişisel gelir vergisi ödemeleri ve duruma göre bu ödemelere muafiyet getirilmiştir. Zor durumda olan küçük ve orta ölçekli şirketler kira, elektrik, gaz ve su faturası ödemeyecektir (OECD, 2020b).

İsveç'te hükümet, şirketlerin finansmana erişimini kolaylaştırmak için kredi garantisi vermiştir. Hükümet, ülke çapındaki küçük ve orta ölçekli işletmelere verdiği krediyi artırmak için sermaye katkısı verecektir. İhracat işlemlerinde şirketler için bankaların kredi garantisi tavanı 450 milyar krona 500 milyar krona yükseltilmiştir. Kültür ve spor sektörü, fazladan 1 milyar kron destek alacaktır (OECD, 2020b). Havayollarına kredi garantisi alabilmesi önerilmiştir. 1 Mart-3 Haziran 2020 dönemi için işverenlerin sosyal güvenlik primlerinde geçici indirim önerilecek ve sadece yaşlılık emekliliği katkı payı ödenecektir. Restoranlar gibi hassas sektörlerin kira indiriminin yüzde 50'sini, sabit kiranın yüzde 50'sini hükümet karşılayacaktır. Mal sahipleri tarafından bildirilen KDV'ler faizleriyle birlikte ertelenecektir (OECD, 2020b).

Türkiye'de perakende, ticaret, demir-çelik, otomotiv, lojistik-ulaşım, sinema-tiyatro, konut, yiyecek-içecek, tekstil-konfeksiyon ve etkinlik-organizasyon hizmetlerinin dahil olduğu sektörlerde Nisan, Mayıs ve Haziran KDV ve sosyal güvenlik primleri altı ay süreyle ertelenmiştir. Ayrıca otellerde ve

turizm tesislerinde konaklama vergisi Kasım ayına kadar alınmamıştır. İç hat uçuşlarında KDV oranı 3 ay süreyle yüzde 18'den yüzde 1'e indirilmiştir. İhracatçılara kapasiteyi sürdürmeleri için stok finansman desteği verilmiştir. Kamu KOBİ bankası Halkbank, faiz ve borç ödemelerini en az 3 ay erteleyecektir. Tüm firmalara mevcut istihdam düzeylerini korumak şartıyla 25.000 TL limit, 36 ay vade, 6 ay ödemesiz dönem ve yüzde 7,5 faiz sübvansiyonlu yeni işletme kredisi kullanılacaktır. Tüm esnaf ve küçük tüccarlara 25.000 TL limitinin altında zanaat ve ticaret kredi kartı verilecektir. Teknoparklarda kurulan firmalar iki ay süreyle kiradan muaf olacaktır (OECD, 2020b).

Yaşlılara Yönelik Önlemler

Fransa'da yaşlı bakım evleriyle yerel hastaneler arasında koordinasyon ve planlamalar yapılmıştır. Ayrıca "gezici geriatri ekipleri" ve "mobil palyatif bakım ekipleri" oluşturulmuştur (World Bank, 2020). İsveç'te yaklaşık 7.700 koronavirüs ölümünün yarısından biraz azının huzurevinde yaşayanlardan oluştuğu bilinmektedir (Ahlander ve Pollard, 2020). Ölüm oranları diğer İskandinav ülkelerine göre daha fazla olmaktadır ve bu durumun nedeni olarak belediyeler işaret edilmektedir. Bu oranların araştırılması üzerine kurulan bir komisyonun raporunda fiziksel ve tıbbi ekipmanlara erişimde belediyelerin yetersiz kalması, sağlık bakım personellerini koruyucu tedbirlerin alınmamış olması, testlerin gecikmeli olarak yapılması, yaşlı bakım merkezlerine ziyaret yasaklarının gecikmeli olarak gündeme gelmesi yaşlı ölüm oranlarının nedenleri arasında gösterilmektedir (The Elderly Care in the Pandemic, 2020: 10). Hükümet sosyal sigortalandırma sürelerinde ve harcamalarda ek paketler çıkarsa da önlemlerin yetersizliği eleştiri konusu olmaktadır.

ABD'de ise başkan Joe Biden, göreve geldikten sonra 2021 Ocak ayında 1,9 trilyon dolarlık bir ekonomik teşvik paketi imzalamıştır. Teşvik paketinde öncelik işsizlik yardımı ile aşı çalışmalarına verilmiştir (ABD teşvik paketi: Biden'ın imzaladığı 1,9 trilyon dolarlık ekonomik teşvik paketinde neler var, 2021). ABD, bu süreçte vatandaşlarına koronavirüs vergi muafiyeti uygulamış, Amerikan Kurtarma Planı Yasası ile kredilerde indirim kapsayan ekonomik etki ödemeleri yapmıştır. Ayrıca yaşlılara yönelik Ulusal Yaşlanma Enstitüsü (NIH) eldercare locator sistemi ile yaşlıların pandemi sürecinde hizmetlere erişimini kolaylaştırmıştır.

Türkiye'de huzurevi, yaşlı bireylere yönelik bakım kuruluşlarında kalan yaşlıların korunması amacıyla çeşitli tedbirler alınmıştır. Birinci düzey olarak tanımlanan tedbirlerde pandemi hakkında kuruluşlarda kalan yaşlılar ve personel hastalık hakkında bilgilendirilmiştir. Tüm kuruluşlar dezenfekte edilerek kuruluş sakinleri sağlık taramasından geçirilmiştir. İkinci düzey tedbirlerde zorunlu haller haricinde ziyaretler yasaklanmıştır. Kuruluşlarda yapılan toplu etkinlikler iptal edilmiştir. İlk etapta 7-10 günlük vardiya sistemine geçilmiştir. İkinci aşamada 14 günlük sabit vardiya sistemiyle huzurevi personeli çalışmıştır. Personelin vardiya değişimlerinde PCR yöntemiyle personele yönelik test yapılmıştır (EYHGM, 2020: 8).

Türkiye'de koronavirüs tedbirleriyle birlikte sokağa çıkma kısıtlamasına uyması gereken 65 yaş üstü kişiler ile kronik hastalığa sahip bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması için valilikler ve kaymakamlıklar yönetiminde Vefa sosyal destek grupları oluşturulmuştur. 22 Mart 2020 tarihinde çalışmalarına başlayan sosyal destek grupları altmış beş yaş üstü vatandaşlarla birlikte kronik rahatsızlığa sahip kişilerin ihtiyaçlarını yerine getirmeye devam etmektedir. Vefa sosyal destek gruplarına olan talepler 112, 155, 156 ve diğer numaralara bildirilmektedir. İhtiyaçlarını bildiren vatandaşlara kolluk kuvvetleri (polis, bekçi jandarma), AFAD görevlisi, öğretmen, din görevlileri ve diğer kamu görevlilerine ek olarak sivil toplum kuruluşlarının gönüllüleri tarafından oluşan vefa sosyal destek grupları tarafından karşılanmaktadır. 22 Mart-13 Mayıs 2020 tarihlerinde yapılan aramalarda 6.649.461 yaşlı bireyin ihtiyacı karşılanmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2020). Küresel salgın sürecinde çeşitli ülkelerde vefa sosyal destek gruplarına benzer şekilde çeşitli gönüllü organizasyonlar yapılmıştır.

TARTIŞMA VE DEĞERLENDİRME

Refah devletlerinin tarihsel süreç boyunca geçirdiği değişim ve dönüşümün pandemi sonrasında da gerçekleşmesi muhtemeldir. Devletlerin siyasi, sosyal ve ekonomik anlamda belirleyeceği politikalar küresel anlamda her ülkeyi etkileyecektir. Küresel salgın sonrası durumda uluslararası ilişkiler ve küresel düzenin şekillenmesi birçok alanda gerçekleşebilir. Otoriterlik ve popülizmin artması, çok kültürlü yapıların sorgulanması, sınırlara duvar çekme gibi eğilimlerin artmasının yanı sıra özellikle Avrupa Birliği ve uluslararası kuruluşların halihazırdaki durumu sorgulanmaya başlayacaktır (Hanioglu, 2020: 24). Küresel salgın sonrasındaki süreçte vatandaşına güven veren, güçlü kurumlara ve dirençli

ekonomiye sahip başta sağlık hizmetleri olmak üzere güçlü altyapıya ve kriz yönetebilme kapasitesine sahip ülkeler diğer ülkelerden olumlu anlamda ayrışacaktır (Ulutaş, 2020: 12). Buna ek olarak salgın sonrası devletlerin sadece terörizm, göç gibi tehlikeler karşısında dış koruyucu kimliğinden ziyade vatandaşlarını koruyabilecek politikalara sahip güçlü yönetimi olan ve her türlü olumsuz duruma karşı önlemini almış iç koruyucu kimliğe sahip olması önem kazanacaktır (Aydın, 2020: 38).

Aysan (2020: 683)'a göre pandemi sonrası süreçte refah devletlerinin karşısında üç farklı yol vardır: Devam eden sosyal politikaların küçük reformlarla sürdürülmesi, salgının refah devleti üzerindeki finansal yükünün neoliberal politikalarla azaltılması, değişen yeni durumlara uygun ulusal ve küresel çapta sürdürülebilir yeni bir refah rejiminin oluşturulmasıdır. Birinci seçeneğe göre demografik anlamda yaşlanmanın artması, sosyal güvenlik, sağlık, bakım ve emeklilik gibi sisteme ek yük getiren politikaların maliyetleri arttırmasından dolayı sürdürülebilmesi mümkün gözükmemektedir. İkinci yolda, salgınla birlikte ortaya çıkan sorunların çözümünde refahın dağıtımı ve sosyal politikaların ne kadar önemli bir kurum olduğu ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı artan işsizlik ve ekonomik sorunların mevcut olduğu ortamda neoliberal politikalar pek kabul görmeyecektir. Üçüncü yolda ise salgın gibi küresel sorunlarla mücadelede küresel sosyal politikaların hayata geçirilmesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Bu sorunlara yönelik ulusal ve mevcut refah devlet yapısından ziyade küresel ölçekte bir refah sisteminin uygulanacağı ortamın oluşması beklenmektedir.

Birçok ülkenin salgın sürecine hazırlıksız yakalandığı bir gerçektir. Bu hazırlıksız süreç ekonomik ve sosyal kırılmalıkların derinleşmesine neden olmuştur. Refah devleti bağlamında düşünüldüğünde devletlerin ekonomik ve sosyal yönden reformlara ihtiyacı olduğu görülmektedir. Bu reformların başında sosyal koruma politikalarına yönelik yeni bir anlayış gelmelidir. Başta dezavantajlı gruplar olmak üzere toplumun her kesimini doğrudan etkileyen ekonomik yapıyla mücadelede devletlerin sosyal koruma alanlarına yönelmesi kaçınılmaz hale gelmiştir.

Devletlerin yönetim anlayışından sosyal güvenlik hizmetlerine, sağlık hizmetlerinden sosyal yardımlara birçok alanda refah devletlerinin bir sınavdan geçtiğini söylemek mümkündür. Ülkeler kendi ekonomik gücü ve refah anlayışı çerçevesinde salgın sürecinde vatandaşlarına destek olmaya çalışmıştır. Bu kapsamda karantinada olup çalışamayan, hasta olan çalışanlara ve ailelerine, zor durumda olan firmalara ve sektörlere yönelik destekler sunulmuştur. Salgın sürecinde, istihdamda yer alan kişilerin çalışma hayatından kısa veya uzun süreli olarak uzak kalması ülkelerin sosyal güvenlik sistemindeki sorunları ortaya çıkarmıştır. Salgın gibi acil durumlar için ülkelerin sosyal güvenlik sistemleri tüm istihdam biçimlerinde çalışanlar için güncellenerek uluslararası sosyal güvenlik standartları belirlenmelidir. Liberal refah rejimine sahip ülkelerde sağlık hizmetlerinin metalaşmasından kaynaklı sorunlar yaşanırken sosyal demokrat refah rejimine sahip ülkelerde aktif sağlık hizmetleriyle birlikte yoğun bir izolasyon ve bakım hizmeti sunan ülkelerde ölüm oranları ve vaka sayılarının azlığı dikkatlerden kaçmamaktadır. ABD'deki tüm pandemik önlemlerin kredilendirmede yardım adımları halinde yürütülmesi bu metalaşmaya örnek gösterilebilir. İskandinav refah modeline örnek gösterilen İsveç'te pandemide yaşanan ölüm oranlarında yaşlı nüfusun yoğunlukta olduğu görülmektedir. Aralık 2020'de Covid-19 nedeniyle vefat eden 7000'den fazla İsveç vatandaşının yaklaşık %90'ını 70 yaş üstü bireyler oluşturmaktadır (The Elderly Care in the Pandemic, 2020: 5-6.). Yine Sepulveda ve diğ. (2020)'nin araştırmasında Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, Almanya, İrlanda, İtalya, Hollanda, İspanya, İsveç, İngiltere ve ABD ülkelerinden elde edilen veriler ışığında bu ülkelerdeki bakım evinde kalan ya da toplum içinde yaşayan 65 yaş altı, 65 yaş üstü ve bakım evinde kalan kişilerin Covid-19 kaynaklı ölüm oranları karşılaştırılmıştır. ABD'de 65 yaş altı nüfusta 29,694 ölüm gerçekleşmişken 65 yaş üstü ölen kişi sayısı 54,469, bakım evinde kalanlar arasında ise 61,397'dir. İsveç'te 65 yaş altı nüfustan ölüm sayısı 358 iken 65 yaş üstünde 2,761 ve bakım evinde kalanlar arasında 2,557'dir. Fransa'da ise 65 yaş altı ölen kişi sayısı 2,351, 65 yaş üstü ölen kişi sayısı 13,688 iken bakım evinde kalanlar arasında bu sayı 14,126'dır.

Bu dönemde farklı refah rejimlerine sahip ülkelerin kendilerine özgü sosyal politikalarla süreci yönetmeye çalıştıkları görülse de küresel ölçekte etkili olan bir salgına yine küresel ölçekte çözümler üretilmesinin elzem olduğu görülmektedir. Pandemi ile birlikte ekonomik dalgalanmalar, üretimin duraklaması, yoksulluğun artması gibi sorunların ortaya çıktığı düşünüldüğünde refah devletlerinin dezavantajlı konumdaki vatandaşlarının yanı sıra tüm vatandaşlarını içeren bir refah hizmeti anlayışına ihtiyaç olduğu görülmektedir. Ayrıca küresel çapta etkili olan salgının yalnızca küresel ölçekte uygulanacak sağlık politikalarıyla çözülebileceği görülmektedir. Bu bağlamda uluslararası kuruluşların da dahil olacağı küresel sağlık hizmetleriyle birlikte tüm ülkelerdeki vatandaşların erişebileceği bir

sağlık politikasının belirlenmesi gerekmektedir. Ülkelerin başta sağlık hizmetleri olmak üzere sosyal korumayla ilgili politikalarını gözden geçirip daha adil ve sürdürülebilir sosyal politikalarla refah sistemlerini güçlendirmeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, E. (2019), “Sosyal Politikaya Giriş: Tarihsel ve Eleştirel Bir Çerçeve”, Sosyal Politika Teori, Politika ve Uygulamalar, Editörler: Karagöl ve A Develi, Umuttepe Yayınları, Ankara.
- Andersen, E. (1990), *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Policy Press, Cambridge.
- Andersen, E. (2013), “Altın Çağ Sonrası? Küresel Bir Ekonomide Refah Devleti İnkilemleri”, Sosyal politika yazıları, Derleyenler: A. Buğra ve Ç. Keyder, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Aydınlı, E. (2020), “Salgınlar ve Uluslararası Sistemin Dayanıklılığı”, Pandemi Sonrası Küresel Sistem: Eski Sorunlar, Derleyenler: U. Ulutaş, Yeni Trendler, SAM Yayınları, Ankara.
- Aysan, M. F. (2012), *Küreselleşme, Kriz ve Refah Devleti Küresel Dönüşümler Küreselleşme Zihniyet Siyaset*, Küre Yayınları, İstanbul.
- Aysan, M. F. (2020), “Bildiğimiz Refah Devletini Yeniden Düşünmek: Covid-19 Pandemisi ve Sonrasında Sosyal Politikalar”, Küresel Salgının Anatomisi İnsan ve Toplumun Geleceği, Derleyenler: M. Şeker, A. Özer ve C. Korkut, TDV Yayın Matbaacılık, Ankara.
- Bölükbaş, S. (2019), “Refah Devletinin Doğuşu ve Gelişimi”, Sosyal Politika Teori, Politika ve Uygulamalar, Derleyenler: E. Karagöl ve A Develi, Umuttepe Yayınları, Ankara.
- Buğra, A. ve Keyder, Ç. (2003), *Yeni Yoksulluk ve Türkiye'nin Değişen Refah Rejimi*, Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu Proje Raporu.
- EYHGM (2020), *Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü E-Bülten Pandemi Özel Sayısı*, Ankara.
- Gentilini, U., Almenfi, M., Orton, I., & Dale, P. (2020). *Social Protection And Jobs Responses To COVID-19*, World Bank Press, Washington DC.
- Hanioğlu, Ş. (2020), “Pandemi Sonrası Küresel Düzen: İki Seçenek”, Pandemi Sonrası Küresel Sistem: Eski Sorunlar Yeni Trendler, Derleyenler: U. Ulutaş, SAM Yayınları, Ankara.
- Kapar, R. (2006), *Sosyal Adalet İçin Daha Fazla Sosyal Koruma*, II. Ulusal Sosyal Politika Kongresi, 24–26 Kasım 2006, Ankara.
- Kazgan, G. (2002), *Küreselleşme ve Ulus-Devlet: Yeni Ekonomik Düzen*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Koray, M. (2020), *Sosyal Politika*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Korkusuz, A. (2020), “Çalışma Hayatında Covid-19 Pandemisine Maruz Kalanların Sosyal Güvenlik Açısından Değerlendirilmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi, Cilt: 22, Sayı:2, s. 673-693.
- Leibfried, S. (1993), “Towards a European Welfare State”, *New Perspectives on the Welfare State in Europe*, Editor: C. Jones, Routledge Press, London.
- Özdemir, S. (2005), “Sosyal Gelişim Düzeyleri Farklı Refah Devletlerinin Sınıflandırılması Üzerine Bir İnceleme”, *Journal of Social Policy Conferences*, Sayı: 49, s. 231-266.
- Özdemir, S. (2010), “Küreselleşme ve Refah Devletleri Üzerindeki Etkileri”, *Journal of Social Policy Conferences*, Sayı:57, s. 55-86.
- Sallan Gül, S. (2006), *Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa*, Ebabil Yayıncılık, Ankara.
- Sepulveda, E. R., Stall, N. M. & Sinha, S. K. (2020), “A Comparison of COVID-19 Mortality Rates Among Long-Term Care Residents in 12 OECD Countries”, *Journal of the American Medical Directors Association*, Cilt: 21, Sayı: 11, s. 1572-1574.

- Gözübüyük Tamer, M. (2020), “Küreselleşme ve Ulus-Devlet İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:13, Sayı:69, s. 775-785.
- Ulutaş, U. (2020), “Koronavirüs Sonrası Küresel Trendler”, Pandemi Sonrası Küresel Sistem: Eski Sorunlar, Yeni Trendler, Derleyenler: U. Ulutaş, SAM Yayınları, Ankara.
- World Bank (2020), The Elderly Care Response to COVID-19: A Review of International Measures to Protect the Elderly Living in Residential Facilities and Implications for Malaysia, Malaysia COVID-19 Social Protection and Jobs Note, No. 2, World Bank Press, Washington, DC
- Yıldırım, B. ve Şahin F. (2019), “Esping-Andersen’in Refah Devleti Sınıflandırması ve Makro Sosyal Hizmet Uygulamaları Temelinde Türkiye’nin Konumu”, OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Cilt:11, Sayı:18, s. 2525-2554.
- ABD teşvik paketi: Biden’ın imzaladığı 1,9 trilyon dolarlık ekonomik teşvik paketinde neler var (2021), <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55673945>, (Erişim Tarihi: 31.05.2021).
- Ahlander, J. & Pollard, N. (2020), Sweden failed to protect elderly in COVID pandemic, commission finds, <https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-sweden-commission-idUSKBN28P1PP>, (Erişim Tarihi: 31.05.2021).
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) (2020), Sosyal Koruma Kalkanı, <https://covid19.ailevecalisma.gov.tr/#duyuru>, (Erişim Tarihi: 4.4.2021).
- ILO, International Labour Organization, (2020a), Pandemi Kriziyle Mücadelede Sosyal Koruma Önlemleri: Ülkelerin Önlemleri ve Politika Değerlendirmeleri, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_744944.pdf, (Erişim Tarihi: 10.01.2020).
- ILO, International Labour Organization, (2020b), Sosyal Koruma İzleme Sistemi, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/briefingnote/wcms_741444.pdf, (Erişim Tarihi: 10.01.2020).
- İçişleri Bakanlığı (2020). Vefa Sosyal Destek Grupları 6.649.461 Haneye Ulaştı, <https://www.icisleri.gov.tr/vefa-sosyal-destek-gruplari-6649461-haneye-ulasti>, (Erişim Tarihi: 10.01.2020).
- OECD, Organisation for Economic Co-operation and Development, (2020a). OECD Sosyal Harcamalar İstatistik Verileri, https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG, (Erişim Tarihi: 21.12.2020).
- OECD, Organisation for Economic Co-operation and Development, (2020b). İstihdam ve Sosyal Önlemler, <https://www.oecd.org/coronavirus/country-policy-tracker/#Employmentandsocialmeasures>, (Erişim Tarihi: 21.12.2020).
- The Elderly Care in the Pandemic (2020), <https://www.government.se/4af26a/contentassets/2b394e1186714875bf29991b4552b374/summary-of-sou-2020-80-elderly-care-during-the-pandemic.pdf>, (Erişim Tarihi: 31.05.2021).